

Motzei Shabbat**Talmud Bavli Brachot 52a**

The entry of Shabbat is different than taking it out. When bringing it in, the earlier the better. However, when taking it out, the later the better, so that it should not appear as though Shabbat had been a burden.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נב.

שאני עיולי יומא מאפוקי יומא, עיולי יומא - כמה דמקדמין ליה עדיף, אפוקי יומא - כמה דמאחרין ליה עדיף, כי היכי דלא להוי עלן כמשוי.

Shulchan Aruch OC 293; 1

We delay Ma'ariv (on Motzei Shabbat) so that we can add from the weekday onto Shabbat.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצג סעיף א

מאחרין תפלת ערבית, כדי להוסיף מחול על הקודש.

Shulchan Aruch OC 293; 2

A person must be careful not to do any melacha until three small stars can be seen in the sky. The stars must not be spread out, but three consecutive starts. If it is a cloudy day the person must wait until they have no doubt that Shabbat is finished.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצג סעיף ב

צריך לזהר מלעשות מלאכה עד שיראו ג' כוכבים קטנים, ולא יהיו מפוזרים אלא רצופים, ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלב.

Shulchan Aruch OC 293; 3

[Rama: The custom is to say 'v'hu rachum' and 'barchu' slowly in order to add from the weekday to Shabbat.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצג סעיף ג

[הגה: ונוהגים לומר: והוא רחום וברכו באריכות נועם, כדי להוסיף מחול על הקודש (א"ז).]

Obligation of Havdalah**Rambam Sefer Hamitzvot Positive mitzvah 155**

The 155th Mitzvah is that we are commanded to sanctify Shabbat and to say things at the beginning and the end, to mention the greatness of the day and its importance, and to separate it from all the other days coming before it and afterwards. G-d commanded us to remember the day of Shabbat to make it holy.

In other words, to remember it through kiddush and havdalah. This is the Mitzvah of kiddush. This is what the Mechilta says: Remember the day of Shabbat to sanctify it - sanctify it with blessings. The Talmud (Pesachim 106a) explains that we have to remember it with wine. The Rabbis said that we must sanctify it both in the beginning and the end. In other words, with Havdalah, which is also part of the remembrance of Shabbat which we are commanded to do.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנה

והמצוה הקנה"ה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכור במ גודל היום הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו. והוא אמרו יתעלה זכור את יום השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכר קדושה והגדלה. וזו היא מצות קדוש. ולשון מכילתא זכור את יום השבת לקדשו קדשהו בברכה. ובביאור אמרו (פסחי' קו.) זכרהו על היין. ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. כלומר ההבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת מתוקנת ומצווה.

Talmud Brachot 33a

Rav Shemen bar Abba said to Rabbi Yochanan: Let us examine the matter. The Men of the Great Assembly established for Israel all the blessings and prayers, kiddush and havdalah. When did they want us to say Havdalah? He replied:

Originally they made it part of tefillah. When the nation became richer, they established it on a cup of wine. Then they became poorer, they went back to saying it as part of tefillah. Then they said that someone who makes Havdalah during tefillah also has to say it over a cup of wine.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לג.

אמר ליה רב שמן בר אבא לרבי יוחנן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות, נחזי היכן תקון. - אמר ליה: בתחילה קבעוה בתפלה, העשירו - קבעוה על הכוס, העניו - חזרו וקבעוה בתפלה, והם אמרו: המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס.

Talmud Pesachim 104a

Rabbi Yehoshua ben Levi said: When saying Havdalah one must include the havdalot (separations) mentioned in the Torah. How does one say Havdalah? One says "Between holy and profane, between light and dark, between Israel and the nations, and between the seventh day and the other six days of creation, between impure and pure, between the sea and the dry land, between the upper waters and the lower waters, between Cohanim, Levi'im and Yisraelim. The

conclusion is 'the order of creation'. Others say 'Who formed creation'.

Rabbi Yossi bar Rabbi Yehuda says 'Who sanctifies Israel'....

What is the correct ending to the bracha? Rav says 'Who sanctifies Israel', and Shmuel says 'Who separates between holy and profane'. Abaye, or others say it was Rav Yosef, strongly disagreed with the opinion of Rav. It was taught in the name of Rabbi Yehoshua ben Chanania: Anyone who ends the blessing 'Who sanctifies Israel', and 'Who separates between holy and profane' will merit to have length of days and years. But the Halacha is not like him.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קד.

אמר רבי יהושע בן לוי: המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה. מיתיבי: סדר הבדלות היאך? אמר המבדיל בין קודש לחול, בין אור לחושך, בין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין טמא לטהור, בין הים לחרבה, בין מים העליונים למים התחתונים, בין כהנים ללוים וישראלים, וחותם בסדר בראשית. ואחרים אומרים ביוצר בראשית. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: חותם מקדש ישראל... מחתם מאי חתים? רב אמר: מקדש ישראל ושמואל אמר: המבדיל בין קודש לחול, לייט עלה אביי, ואיתימא רב יוסף, אהא דרב. תנא משמיה דרבי יהושע בן חנניא: כל החותם מקדש ישראל והמבדיל בין קודש לחול - מאריכין לו ימיו ושנותיו. ולית הלכתא כוותיה.

Havdalah in Tefillah**Shulchan Aruch OC 294; 1**

We say havdalah in the bracha 'Chonen Da'at'. If a person forgot to say Havdalah [in tefillah], they should continue their davening, and not repeat it, because they are able to say Havdalah on a cup of wine.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצד סעיף א

אומרים הבדלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס.

Rabbi

Shabbat Laws

Mishna Brura 294; 6

However, if the person remembered before they got to 'Shome'ah Tefillah' they should not repeat the Amidah, but include 'Ata Chonantanu' in 'Shome'ah Tefillah'.

Sedley

SHIUR 6

Halacha

Rabbi David Sedley

משנה ברורה סימן רצד ס"ק ו

ומיהו אם נזכר קודם שומע תפלה לא יחזור אלא יאמר אתה חוננתנו בשומע תפלה.

Mishna Brura 294; 1

Even if they have already said Havdalah on a cup of wine beforehand (for whatever reason), nevertheless, they should still say havdalah in tefillah.

משנה ברורה סימן רצד ס"ק א

ואפילו אם נזדמן שהבדיל על הכוס מקודם מ"מ צריך להבדיל בתפלה ג"כ.

Eliyahu Hanavi

Shulchan Aruch OC 295

[Rama: The custom is to mention Eliyah Hanavi on Motzei Shabbat, to pray that he should come soon and herald the redemption.]

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצה

[הגה: ונהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במו"ש, להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה (טור).]

Mishna Brura 295; 7

On Motzei Shabbat - because the gemara (Eruvin 43) explains: Eliyahu Hanavi cannot come on either Erev Shabbat or Erev Yomtov because of the hassle. (Rashi explains that everyone would go out to greet him and not have time to get ready for Shabbat). Therefore now that Shabbat is over and he is able to come, we pray that he should come soon and bring us good tidings.

משנה ברורה סימן רצה ס"ק ז

במו"ש - דאיתא בעירובין [מ"ג] מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט מפני הטורח [שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו רש"י] וע"כ אנו מתפללים כיון שעבר השבת ויכול לבוא שיבוא ויבשרנו [טור]

Havdalah on a Cup of Wine

Rambam Shabbat 29; 1

It is a positive Mitzvah from the Torah to sanctify Shabbat verbally, as the verse states: "Remember the Sabbath day to make it holy" (Shemot 20). In other words remember it through praise and kiddush. This sanctification needs to be at both the beginning and the end. When Shabbat begins - with kiddush. When it ends - with Havdalah.

רמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה א

מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר (שמות כ') זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה.

Talmud Bavli Brachot 33a

It was taught by Rav Acha Aricha before Rav Chinana: One who makes Havdalah during tefillah is praiseworthy. But if he also makes

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לג.

תני רב אחא אריכא קמיה דרב חיינא: המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס, ואם הבדיל בזו ובזו - ינחו לו ברכות על ראשו.

Rabbi

Sedley

Halacha

Shabbat Laws

SHIUR 6

Rabbi David Sedley

Havdalah on a cup of wine he should have blessings resting on his head.

Rambam Shabbat 29; 6

It is a Rabbinic Mitzvah to say Kiddush and Havdalah over wine. Even though a person has already said Havdalah in tefillah they must

also say it over wine. Once a person has said Havdalah, and said 'between holy and profane' they are permitted to perform melacha, even though they have not yet made Havdalah over wine.

רמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה ו

מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין, ואף על פי שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס, ומאחר שיבדיל ויאמר בין קדש לחול מותר לו לעשות מלאכה אע"פ שלא הבדיל על הכוס.

Havdalah over Wine

Shulchan Aruch OC 196; 1

The correct order of havdalah is 'wine; spices; candle; havdalah' and the mnemonic to remember this order is **yavneh** (yayin; besamim; ner; havdalah). One must be careful not to use a blemished cup. [Rama: The custom is to recite the following verses before the havdalah that we say at home: Behold, G-d is my salvation... I will lift the cup of salvation... The Jews had radiance and happiness.... This is for a good sign. While saying havdalah one should look at the cup and the candle. The custom is to spill some of the wine on the ground, before finishing *borei p'ri hagafen*, so that the cup will not be blemished. The reason that we spill wine is because they said: Any home that does not have wine spilt like water will not see blessing. Therefore we do this as a good sign for the coming week. We also spill some of the cup after havdalah and use that to extinguish the candle, and also wash our eyes with it, to show our love for the Mitzvah.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצו סעיף א

סדר הבדלה: יין, בשמים, נר, הבדלה וסימנך יבנה. וצריך ליזהר שלא יהא הכוס פגום. [הגה: ונהגו לומר קודם הבדלה שעושים בבית: הנה אל ישועתי וגו' כוס ישועות אשא וגו' ליהודים היתה אורה וגו', לסימן טוב. ובשעת הבדלה יתנו עיניהם בכוס ובנר. ונהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ, קודם שסיים בפה"ג, כדי שלא יהיה הכוס פגום. וטעם השפיקה, דאמרינן: כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחלת השבוע. גם שופכין מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצים בו עיניו, משום חיוב המצוה].

If there is no Wine

Shulchan Aruch OC 296; 2

One may not use bread for Havdalah. However, one may make Havdalah on alcohol if it is the national drink. Also any other drink except for water.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצו סעיף ב

ואין מבדילין על הפת, אבל על השכר מבדילין אם הוא חמר מדינה וה"ה לשאר משקין, חוץ מן המים.

Mishna Brura 296; 8

One alcohol - if there is no wine available. If someone has wine wine that takes precedence over any other drink. The Sages spoke highly of the importance of the Mitzvah, and said that someone who says

משנה ברורה סימן רצו ס"ק ח

על השכר מבדילין - אם אין לו יין ואם יש לו יין הוא קודם לכל המשקין [או"ז] וחז"ל הפליגו ג"כ בגודל המצוה ואמרו המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין הקב"ה קוראנו קדוש ועושהו סגולה שנאמר והייתם לי סגלה מכל העמים ואומר אבדיל אתכם מן העמים [טור]:

Rabbi

Sedley

Halacha

Shabbat Laws

SHIUR 6

Rabbi David Sedley

Havdalah on wine, or hears from someone who says Havdalah on wine, is called holy, and becomes 'chosen', as the verse says "You shall be a chosen nation to me from all the nations", and it also says "I will separate you from the other nations".

Tzitz Eliezer 8; 16

It seems to me that in an emergency, or when there is no wine or other alcohol available, or because of health reasons, that one may make Havdalah over black coffee, or coffee with milk, or even sweet tea or plain milk.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טז

נלפענ"ד דשפיר יכולים בשעת הדחק, אי בשאין לו יין או שכר מצוי בבית, ואי בגלל מצב בריאות, להבדיל גם על קפה שחור, או עם חלב, וגם לרבות אפילו על ט"י מתוק או חלב.

Igrot Moshe OC2; 75

Since people only drink soda when they are thirsty, and they don't drink it when offered unless they are thirsty, it is not considered *chamar medina*. Therefore one may not make kiddush or Havdalah over it.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ב סימן עה

המיני סאדע אין שותים אותם אלא לצמאון וכשיכבד אותו במשקה סאדע והוא אינו צמא ולא ישתה לא יתחשב לאינו רוצה להתכבד ולכבד לכן אף לדידה אין להחשיב זה למשקה דחמר מדינה ואין לקדש ולהבדיל עליהן.

Things that are forbidden to do before Havdalah

Shulchan Aruch OC 299; 1

It is forbidden to taste anything, or even to drink wine or any other drink, apart from water, from the time it gets dark until after havdalah. But if someone is sitting and eating from before it gets dark, they don't need to stop eating or drinking. If someone was sitting and drinking before it became dark, they must stop when it gets dark. Some say that this only applies when it is not completely dark, but once it gets properly dark one must stop eating, even if they were in the middle of a meal. They should put down a table me, say havdalah, then continue their meal. [Rama: The simple custom is like the first opinion]

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצט סעיף א

אסור לאכול שום דבר, או אפילו לשתות יין או שאר משקין חוץ ממים, משתחשך עד שיבדיל. אבל אם היה יושב ואוכל מבעוד יום וחשכה לו, א"צ להפסיק (אפילו משתייה) (ב"י). ואם היה יושב ושותה וחשכה לו, צריך להפסיק. וי"א דה"מ בספק חשיכה, אבל בודאי חשיכה אפילו היה יושב ואוכל פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו. [הגה: והמנהג פשוט כסברא הראשונה].

Shulchan Aruch OC 299; 10

It is forbidden to do any melacha before havdalah. If they said havdalah during tefilla they may do melacha before saying havdalah on a cup of wine. If a person needs to do melacha before saying havdalah in tefilla, they should say 'hamavdil bain kodesh l'chol' (who separates between holy and profane) without saying a bracha, and then may perform melacha. [Rama: Therefore one

שולחן ערוך אורח חיים סימן רצט סעיף י

אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, ואם הבדיל בתפלה מותר אע"פ שעדיין לא הבדיל על הכוס. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה אומר: המבדיל (בין הקודש ובין החול). בלא ברכה, ועושה מלאכה. [הגה: וכן נשים שאינן מבדילין בתפלה יש ללמדן שיאמרו המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה].

Rabbi

Sedley

Halacha

Shabbat Laws

SHIUR 6

Rabbi David Sedley

should teach women, who don't say havdalah during tefilla, to say
'*hamavdil bain kodesh l'chol*' before they do melacha.

Magen Avraham OC 299; 13

One who says *Hamavdil* - it is forbidden to eat until one has said havdalah over a cup of wine.

מגן אברהם אורח חיים סימן רצט ס"ק יג
אומ' המבדיל - ומ"מ אסור לאכול עד שיבדיל על
הכוס.